

О, Слободич

Велика Україна
в огнях

29.429
Яким способом без школи здобути повну освіту?

Треба негай передплатт вхерддавцтвоиох
о н и ж о а

„САМООСВІТИ“!

„САМООСВІТА“ видає вже шестий рік наукові книжки по плану народніх університетів.

Дотепер „САМООСВІТА“ видала книжки в такім порядку:

В 1930 році видано:

	Ціна
1) Що таке самоосвіта і як до неї братися? Порадник, як самсму вчитися. Друге видання.	35 гр
2) Чого земля потребує? Зимовий господарський курс дома	35 "
3) Великий зрив. Нарис історії української революції, ч. I.	40 "
4) Культурна людина. Наука про те, як жити з людьми, вчитальні і т. д. Друге видання	40 "
5) Наш світ. Земля, сонце, місяць, планети і зорі; їх вигляд та рухи. Друге видання	45 "
6) Боротьба світів на Україні. Історія україн. революції, ч. II.	40 "
7-8) Тайни природи. Початки хемії. Друге видання.	80 "
9) Історія Галичини в рр. 1918 і 1919. Історія української революції, частина III.	60 "
10) Слово до молодих людей. Друге видання	35 "
11) Чоловік та жінка. Про полове життя та полове хороби.	60 "
12) Розвиток життя на землі. Наука про те, як розвивалось життя на землі від найнижчих створінь до найвищих.	40 "

В 1931 році появилися такі книжки:

13) Опис землі. Як виглядає земля? Наука географії, ч. I.	40 "
14-15) Які є народи і держави на землі? Наука географії, ч. II.	70 "
16) Атлас "Самоосвіти" Збірник мап. (Сконфісковано цензурою, а тому цеї книжки нема). Замість цеї книжки видано нову по конфіскації під порядковим числом 21.	580

17) Причини світової війни. Історія світової війни, ч. I. .	45
18) Криза світового господарства. (Чому тепер є господарська скрута?). Друге видання.	45
19) Як провадилася світова війна? Історія світов. війни, ч. II.	45
20) Основи життя. Наука про те, з яких малих клітин складається кожне живе тіло. Друге видання.	40
21) Атлас „Самоосвіти“. Збірник мап, статистичних образів і краєвидів. Нове видання не конфіскації	60
22) Про найстарші часи людського життя на землі. Всесвітня історія, частина I.	45
23) Велика Україна в огнях. Історія україн. революції, ч. IV.	35
24) Царі і люди. Історія революції в Росії, часть I.	50
25) Історія старинного сходу. Всесвітня історія, ч. II.	35

На рік 1932 появились такі книжки :

26) Між двома морями. Історія старинного Вавилону, Жидів і Персів. Світова історія, частина III.	35
27) Як повстає життя? Нарис біології, частина II.	35
28) Як упала царська влада в Росії. Нарис історії революційного руху в Росії, частина II.	35
29) Як дійшли большевики до влади? Історія революції в Росії, частина III.	40
30) Історія землі. Як творилася наша земля? Наука геології	35
31) Країна сонця й радости. Історія старинної Греції. Світова історія, частина IV.	40
32) Людина і машина. (Як збудоване людське тіло та як воно працює?).	35
33-34) Сила п'ястука й сила духа. Велич й упадок старинного Риму. Світова історія, частина V.	70
35) Сила, праця, машина. Наука фізики, частина I.	40
36) Як гасли вогні. Історія української революції, частина V. Доба диктатур	40
7) Під владою двох мечів, Світова історія. ч. VI.	40

В 1933 році вийшли такі книжки :

38) Світ звірів. Зоологія або наука про тварини. Частина I. Як збудоване тіло тварин від найменших до найбільших і як вони до себе подібні	40
39) П'ятьсот літ старої української держави. Історія українського народу, частина I.	45

Стис/193

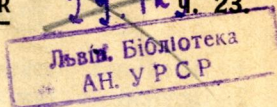
895
580
14.85

10
ВИДАВНИЦТВО „САМООСВІТА”

основане при співучасті

УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ

Відділ суспільно-історичних наук

ВЕЛИКА УКРАЇНА В ОГНЯХ

НАРИС ІСТОРІЇ

УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917—1920 р.

ІV. ЧАСТИНА

ЧАСИ ДИРЕКТОРІЇ У. Н. Р.

(З образками)

Написав

О. СЛОБОДИЧ

Друге видання

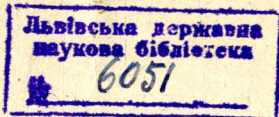
Ціна 35 гр.

Л Ї В І В — 1935.

Накладом „САМООСВІТИ“, кооп. з обм. відп.

ЩО Є В КНИЖЦІ:

	стор.
1. Вогні на чотирьох углах	3
2. Другий наступ червоних московських імперіялістів	7
3. Яка ціль московського нападу на зади української революції?	10
4. Україна після побідного повстання	14
5. Щож це була та „влада рад“?	17
6. Яка була думка в Директорії про всі ті справи?	19
7. Внутрішні недомагання української влади й організованого громадянства	23
8. Як ішов другий наступ московських большевиків на Україну та їх дипломатичні викрути?	27
9. Розвіяні надії орієнтацій на чужі сили	33
10. Безладдя й деморалізація	36
11. Похід злучених армій на Київ	38
12. Контрольні питання	40

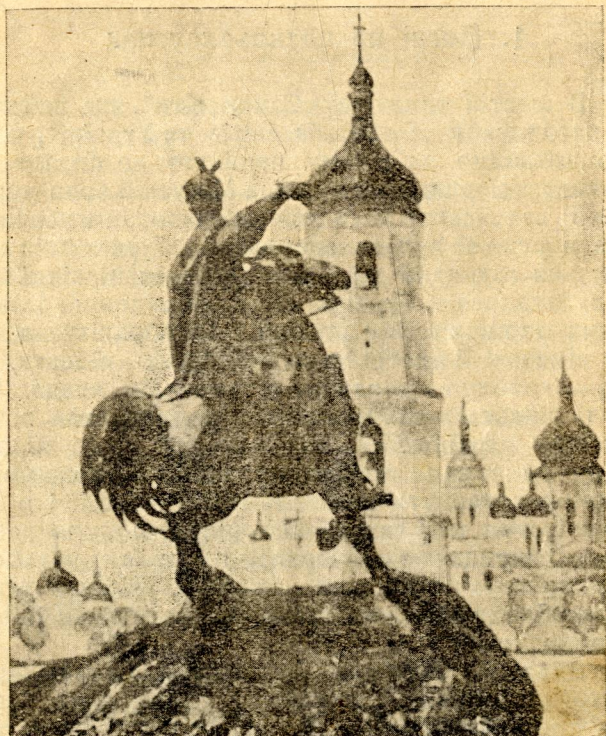

1. Вогні на чотирьох углах

В шестій книжочці „Самоосвіти“, яка вийшла під наголовком „Боротьба світів на Україні“, описано докладно, як і чому прийшло до повалення гетьманської влади на Україні. Могутній зрив української селянської маси увінчався повним успіхом. Наче морський вал непереможною бурею змів він не тільки гетьмана та його „карательні відділи“, що склалися з бувших царських старшин і звичайних опришків. Він розбив і здеморалізував також німецькі й австрійсько-мадярські війська, на котрих головно трималася гетьманська влада. Тепер ті війська місцями добровільно здавали революційним українським військам усю свою зброю, і лише одно мали побажання: щоби їм дозволити спокійно повернути домів. А там, в Австрії і в Німеччині, саме тоді також розгорілося полум'я революції. З німецькими генералами потайки, хильцем, набивши гаманці доброю валютою, утікав з України зненавиджений народними масами гетьман Павло Скоропадський.

Владу на Україні перебрала **Директорія** Української Народньої Республіки. Директорія перевела побідне повстання. До неї входили представники всіх українських політичних напрямків, а саме: як голова Володимир Винниченко — соціал-демократ; як члени — професор університету Швець від соціалістів-революціонерів і Селянської Спільки, Макаренко від організації залізничних робітників, Андрієвський від неосоціалістичних кругів, Симон Петлюра — соц.-демократ і головний командант війська.

Як колись, за часів Хмельниччини, щасливий
 побідою своєї правди український народ співав
 у пісні про своє щастя, „що не має краще і не

Обр. 1. Київ. Пам'ятник Богдана Хмельницького. Напис про те, що великому гетьманові ставить цей пам'ятник „єдина неділима Росія”, затерли українські війська.

має ліпше, як на нашій **Україні**“ — так мігби й тепер... Але не судилося, бо проміння нового сонця волі прислонив дим з пожегу нашої хати,

що її на чотирьох углах знову підпалили дальші й ближчі сусіди. На західнім углі прислонив його дим з пожегу, що описаний у девятій книжці „Самоосвіти“.

На полудневім углі розсівся наглий, хоч не-прошений „опікун“ України: **Франція**. Вона вислала до Одеси та в її околицю частину своїх військ і намагалася то силою, то погрозами, то марними обіцянками так покермувати подіями на Україні, щоби нарешті створити з неї підставу для відбудови єдиної і неділимої Росії. Така Росія була для неї потрібна як союзник проти Німеччини. А Україну та Українців недолюблювала за те, що вони поспішилися заключити мировий договір з Німеччиною та Австрією, чим буцімто погіршили воєнне положення Французів.

На східнім углі підпалював українську хату **царський генерал Денікін**, котрий, при допомозі побідних держав, Англії, Франції і Америки – утворив доволі сильний протибольшевицький фронт. До визвольної української справи ставився він крайно ворожо. До нього хотів у біді причалити гетьман Скоропадський і від нього сподівався помочі. І тому в часі повстання проти гетьмана французький конзуль в Одесі **Енно** називав українських повстанців бандитами й грозив, що збройною силою примусить їх до послуху Скоропадському. Так отже представникові французької буржуазії зовсім не вадило те, що Скоропадського підпирав німецький штаб, з котрим Франція була у війні. Коли тільки Німеччину побито, відразу виявилася клясова солідарність французького капіталу з німецьким ставлеником – гетьманом. Німецькі війська на Україні з тої саме причини виступали проти українських повстанців, бо того вимагала Франція і вони сподівалися від нього полекші для Німеччини в часі мирових переговорів. Проти вмішування Франції у внутрішні справи

України вислала Директорія як верховна революційна влада України дня 27. листопада 1918 р.

Обр. 2. Симон Петлюра, член Директорії і Головний Отаман військ, потім, по уступленні В. Винниченка, голова Директорії У.Н.Р.

дуже гостру ноту з протестом до всіх народів світа. Але помимо того, що Франція буцімто пристала всією душою до проголошеного через президента Америки права про самоозначення народів, то у відношенні до українського народу цього права вона ніяк не признавала. Тому також уся політика французького представника в Одесі й пізніших делегатів французького уряду зводилася довгий час лише до цього, щоби українську

революцію у першу чергу зіштовхнути зі шляху соціальної революції. В другу чергу вона хотіла зробити з України підставу для походу проти большевицької Росії на відбудову **старої**, царської. Як до тих побажань ставилися провідні круги української революції, побачимо далше.

Отже на північнім і північно - східнім углі підпалив українську хату старий, звісний сусід **Москва**, котра порядкувала у тій хаті вже більше літ двіста. І **Москва** комуністична і **Москва** генеральська, не хотіли допустити до самостійности України. В тім часі генеральську Москву репрезентував генерал Денікин, котрий заняв Кубань, Донську Область і частину Катеринославщини.

Пізніше він знайшовся в отвертій війні з Україною, про що буде мова в слідуючій книжці. За те комуністична Москва кинула відразу на Україну всю свою силу, щоб її згнобити. Як до цього прийшло, почуємо зараз.

2. Другий наступ „червоних“ московських імперіялістів

Доки на Україні правили Німці з гетьманом та московськими дідами й капіталістами, московські большевики сиділи тихо і на самій Україні і в корінній Росії. Вони вели з представниками гетьманської влади мирові переговори вже від 23. травня 1918 р. **Вони визнали гетьманський уряд і навіть не думали йти проти нього війною.** Але коли дізналися, що українське селянство і взагалі українські демократичні організації рішили стати проти німецької сили й гетьмана, тоді щойно зачали рухатися також російські большевики.

Провід українського повстанського руху хотів дізнатися, як поставиться Москва до майбутнього повстання: чи байдужно, чи перешкаджатиме, чи допоможе? Тому вислано до Х. Раковського і Д. Мануїлського, які тоді перебували в Києві як провідники мирової делегації від большевицької Росії, окрему делегацію. Тій делегації, на котрої чолі стояв майбутній голова Директорії Володимир Винниченко, заявив Раковський, що большевицька Росія зовсім співчуває повстанню, **хоч військовій допомоги дати не може.** Колиж відновиться Українська Народня Республіка, то з нею большевицька Росія не тільки що не думає воювати, але навпаки, бажає навязати найбільш доброзичливі взаємини*).

*) Умова з Мануїлським і Раковським була така: 1) Большевицька Російська Республіка признає самостійну

Такі були слова, а які були діла? Можливо, що були в московському більшовицькому центрі в тім часі люди, для котрих інтерес соціальної революції, де б вона не проходила, був вищий, як утримання усієї царської спадщини у своїх руках. Але всі пізніші вчинки Москви вказують, що таких людей, правдивих революціонерів, у Москві було дуже мало, що вони не мали найменшого впливу, та що „червона“ Москва тільки тоді відступала від своїх грабіжницьких забаганок, коли їй грозила велика й справжня небезпека. А вже найбільше ненавиділи Україну й усе, що українське й найбільш ворожо ставилися до всякої форми української незалежності ті російські більшовики, що жили на Україні. Бувало, що чорносотенець Москаль переодягався у найбільш червоного комуніста, щоби спасати єдину й неділиму Росію.

Цього роду російські більшовики ніяк не хотіли дозволити на те, щоби Україна стала незалежною від Москви республікою та ще й соціалістичною. Тому бажали випередити українських соціалістів і самим зорганізувати повстання ще в серпні 1918 р. Зложено в Московщині „Советское Рабоче-Крестьянское Правительство Украины“, котре навіть видало заклик у роді маніфесту до селян і робітників України, щоби вони підняли повстання проти гетьмана. **Але на їх заклик ніхто**

Українську Народню Республіку. 2) Признає демократичний лад на Україні. 3) В Українській Народній Республіці забезпечується свободний розвиток і праця для партії комуністів, з тим одначе, що тій партії не вільно захоплювати владу збройною силою. 4) Встановлюється товарообмін України з Росією і 5) Совітська Росія годиться на повний невтралітет України. При цьому зазначено, що більшовицька Росія не може допомогти військом у боротьбі проти гетьмана. Зате може робити деякі пересунення військ над границями, щоби відтягнути частину гетьманських військ на себе.

не обізвався, бо вони не мали ніякого впливу на українським селі, лише осмішили себе так, що ціле те „правительство“ скасував другий зїзд „Комуністичної Партії (большевиків) України“, що відбувся у жовтні 1918. р. у Москві. Вже те саме, що ті ніби українські комуністи відбували свій зїзд у Москві, вказує, на скільки вони були звязані з українським ґрунтом.

А тимчасом українська демократія підняла повстання, — українські народні маси пішли за нею і побідили. Для большевиків це було страшно неविगідно. Тому вони рішили негайно здобути Україну для Москви. Поспішно створили в Москві нове правительство під назвою „**Тимчасове Робітниче-Селянське Правительство України**“, котре відразу підняло великий крик, що бореться і проти гетьмана і проти Української Народньої Республіки. Помістимо те „правительство України“ свій маніфест у московських газетах, а про ніяку згоду з Директорією і думати не хотіло. Навпаки, в своїх постановах приказувало **розстрілювати таксамо гетьманських агентів, як і прихильників „Центральної Ради“: дебто тих Українців, котрі закликали до послуху українській владі, Директорії Української Народньої Республіки.**

Найбільше протитаккого порозуміння виступав ославлений ворог усякого українського руху комуніст Пятаков, котрий пізніше багато лиха натворив на Україні. Те большевицьке „Тимчасове Правительство“ не могло почванитися ніякими успіхами в боротьбі з Німцями чи гетьманцями. Зате багато поганой слави придбало в боротьбі з українством. Але успіхи того „правительства“ зачинаються шойно тоді, коли воно дістало військову силу зі Світської Росії. Само те „правительство“ на Україні ніде війська з Українців зібрати не могло, бо Українці за ним не йшли. Большевицький наступ московської армії пішов двома шляхами. Одна армія

ішла на Харківщину, друга на Катеринославщину. Ішли шляхами, очищеними від німецьких і гетьманських військ, бо їх уже відси вигнали війська Директорії, а Москалі всюди чванилися, що це вони визволили Україну від гетьманської реакції.

Коли пізніше 5. лютого большевицькі війська заняли Київ, тоді вже не скривали, відки їх наслано. Командант першої большевицької бригади Шорс і комісар Шапаранський отверто признали, що від 1. листопада 1918 р. на Україну повело наступ регулярне совітське військо. Десять війська не було тоді, як треба було виступити проти Німців, а тепер воно знайшлося! Таким способом виявилось, що московські большевицькі війська заздалегідь готували ніж у плечі тій українській революційній силі, яка криваво змагалася з німецькою та російсько-гетьманською реакцією на Україні. Це треба відразу ствердити, щоби зрозуміти причини тих промахів, котрі потім робили різні українські демократичні організації.

3. Яка ціль московського нападу на заді української революції?

Тому, що большевики передробітниками всього світа представляють себе найбільш послідовними революціонерами та борцями за соціальну перебудову світа, — то звичайний закид імперіялізму, зроблений большевикам з причини їх нападу на Україну, мігби декого не переконати. Не мігби також переконати закид, що большевики напали на Україну з причини шовінізму та російського патріотизму, бо несвідомий справи мігби признати правду фальшивому твердженню большевиків, що уряд Директорії був уже від самого початку протиреволюційний і тільки тому большевики мусіли проти нього піти війною, що він міг стати для них і для справи світової революції постійною загрозою.

Але проти такого твердження большевиків говорять їх власні документи й діла. Очевидно, що було велике число таких большевиків, головно бувших чорносотенців у роді Пятакова, котрі з про-

стої ненависти до єсього, що українське, йшли грабити то мордувати на Україну. Але більшість московських комуністів визнавала потребу нападу на Україну також з тої причини, що хотіла, щоб Україна далше була кольонією Московщини, як була за часів царату. І ту власне причину вони виразно подавали зараз після здобуття Києва. Ось що писала в тім часі московська комуністична газета „Правда“ про наступ большевицьких військ на Україну:

„В тяжкій і кривавій боротьбі проломила червона(!) армія шлях до **хліба**, бо вона здобула Україну. Вона проклала шлях до **вугілля**, бо вона повернула робітничій клясі (читай: Москві! прим. автора) три чверти Донецького басейну. Вона проломила стіну, що відділяла нас від **бавовни**, прочистивши дорогу до Туркестану“...

А „Правда“ з 26. лютого 1919 р. аж захлипується від смаку, пишучи:

„Не буде помилкою думка, що на Україні є під теперішню пору біля 250 — 300 мільйонів пудів зайвого хліба... Але хліб це ще не є одинокє багатство України, котрим вона може допомогти голодуючим північним і центральним губерніям... Після останніх, далеко неперебільшених рахунків, Україна може дати голодуючій півночі і голодуючому центрові ще до весни деяку кількість **хліба**, біля 200.000 пудів мороженого **м'яса**, біля 200.000 пудів **сала**, до 300.000 пудів сухих **овочів**, значну кількість **бараболі**, біля 7 мільйонів пудів **цукру**, цукорняних виробів і трохи пшона“.

Таким способом ясно видно з цього, що большевицька Росія хотіла так само грабувати Україну як свою **кольонію** та використовувати працю українського селянина й робітника, як це робила стара, царська Росія. *)

*) Кольонія — це латинське слово і значить осада. Так називали Римляни свої військові осади, котрі вони

Рівночасно з наведеного вище документу видно, що большевицька Росія хотіла через Україну

саджали на здобутих чужих областях (на примір у тодішній Франції, у західній Німеччині, на Угорщині, в теперішній Румунії і т. д.) Від тих військових осад називали потім цілий той здобутий край кольонією. За військовими осадами йшли потім купецькі осад. Цілу кольонію (підбитий край) держали завойовники в послузі при допомозі військових осадників, відбирали від осілого підбитого населення землю та давали своїм заслуженим людям, з котрих робилися великі поміщики. Населення обдирали не тільки зі землі, але і з плодів його праці — через роботизни, панщину, через великі податки, котрі йшли тільки на користь пануючого краю.

Як бачимо, то пануючий край використовував цілий усе підбите населення в кольонії: і робітників і селян і міщан; з того визиску в кольонії мали користи не тільки вищі класи в пануючій краї, але й нижчі верстви..

В який спосіб? А ось в який: Московщина за часів панщини роздавала своїм прислужникам — Москалям землю в тисячі десятин, щоби вони там служили вірно своїй столиці Москві. Московщина брала масу податків з України, але ті податки обертала тільки на московські потреби — на будову міст, фабрик, залізниць, шкіл на Московщині. З того користали не тільки московські поміщики і фабриканти, але й робітники, бо мали добру працю. З того користали також селяни, бо за українські податки мали залізниці, канали і т. д. Крім того Москва брала на різні фабрики і роботи на Україні переважно також московських робітників; а Українці могли мати саму найтяжчу і найчорнішу роботу з найбільшим визиском праці. Дальше урядниками робила Москва тільки Москалів; отже сини московських селян і робітників знаходили лекшу працю, коли покінчили школу. А на Україні школи будовано рідко — українська маса була неграмотна, а тому могла мати тільки чорну тяжку роботу, бо для складнішої робітничої праці також треба науки. Вкінці сирівці (збіжжя, буряки, вугіль, залізна руда) забирали з України дешево, бо праця чорноробучих Українців була дешева. На тім знову зискали також московські робітники, бо коли на українських робітниках фабриканти більше визискали прибутку, то могли дати більшу платню робітникам на своїх московських фабриках.

Ось чому не тільки московська буржуазія, але й московські робітники були за удержанням України як кольонії Москви, бо на тім і вони зискували. До правдивої робітничої солідарності і соціалізму треба власне в пануючих народів з початку — пожертви, а на це ще не всі готові.

мати отверту дорогу до захоплення і поневолення дальших областей аж до Туркестану. Розуміється, що Директорія не хотіла Московщини руйнувати голодом. Навпаки! Директорія відразу погоджувалася дозволити на вільний товарообмін України й Росії, але **за гроші** або **за другий товар, а не даремно!** Українська влада дуже радо булаб вивозила український хліб, худобу й інші плоди за добру заплату українському селянству за його труд. Але московські націонал-комуністи цього не хотіли. Вони хотіли **без обміну** й **свобідно, даремно** або півдармо брати з України те, що випрацює український селянин і робітник. На те вони тудий посилали свою армію. Своєю господаркою вони допровадили за два роки в корінній Москві до цього, що вона зачала примирати з голоду помімо цього, що на широкій і плодovitій Сибірі збіжжа було доволі. Як показалося потім, через два роки по большевицькім наступі, прийшов **страшний голод** також на Україну і забрав сотні тисяч душ. А нездарна влада, котра так себе вихваляла, коли йшла на Україну війною, зовсім не вміла зарадити лихові.

Таким способом ясно видно, що большевицька Росія напала на Україну і то вже другий раз з тої причини, щоби користати з її багатств і повернути її у свою безправну кольонію, як це робили всі капіталістичні й імперіялістичні держави заходу. Ріжниця тільки в цьому, що західні імперіялісти (завойовники) пояснювали, що несуть своїм кольоніям „культуру“, а большевики свій імперіялізм прикрили байкою, що зробили це в ім'я комунізму.

4. Україна після побідного повстання

Алеж усього лиха, що зараз кілька тижнів по славній побіді над Німцями й гетьманом настало на Україні, усежтаки не можна звалювати тільки

на сам московський імперіялізм. Причина цього лиха безумовно в великій мірі лежала і в самій Україні, в її владі та в її громадянстві. **На те й лихо, щоб з ним битися** — говорить стара, ше козацька приповідка. Коли запалали на всіх углах української хати пожарні вогні, то український народ мусів уміти **свою хату обороняти, вогонь гасити та не допустити до нищення своєї волі і добра**. Колиж цього не вдалося йому зробити, тоді треба добре придивитися до причин, чому воно так, а не інакше вийшло.

Після побіди українська влада, яка вийшла з розбурханих хвиль революції, мала безперечно за собою довіря найширших селянських і робітничих мас, бо мала за собою заслугу визволення їх з тяжкого соціального поневолення. Коли голова Українського Національного Союзу Микита Шаповал у день святочного візду Директорії витав на торжественнім засіданні тоїж організації „народніх лицарів“ В. Винниченка, Симона Петлюру („лицаря шаблі“), Андрієвського, Швеця, Макаренка, як членів Директорії, а Коновальця, Пеленчука, Болбочана, Тютюнника і інших, як командантів поодиноких частин української народньої армії, тоді присутні на тому святі підносили гучне „слава“ кожному з проголошених.

Скільки довіря мала Директорія в широких масах українського селянства, доказує ось хочби великий губерніяльний зїзд селянства Київщини, на якому явилось в днях від 21. до 24. грудня більше як 700 делегатів від волостей. Зїзд зустрів незвичайно радо й гучно Ф. Швеця, „представника Селянської Спільки в Директорії“. Його промову, в якій він заявив, що в Директорії „не має буржуїв“ і що Директорія спирається тільки на трудовий народ, буде провадити свою працю тільки в користь того-ж трудового народу, селянство вкрило гучним „слава“. Так само привитало селян-

Штаб Головного Отамана Симона Василевича Петлюри.

ство члена Директорії Андрієвського, який у своїй промові заявив, що „Директорія не визнає пануючих клас“.

Воно з увагою вислухало голову Директорії, котрий закликав його дати відпір анархії і большевизмові. Воно уважно поставилося до слів голови Селянської Спільки, що закликав до творення міцної народньої армії. Зате зїзд не дав послуху О. Шумському, що на той час був „лівим“ соціалістом-революціонером і вже тоді дивився у сторону большевиків.

За Директорію говорив її революційний **чин** і проти неї не могло порадити ніяке **слово** хочби й найзручнішого большевицького агітатора. Треба було тільки те **довіря** даліше підтримати та перевести в республіці **організацію влади**. Але тимчасом нова українська влада Директорії не була спроможна перевести добру організацію в державі, завести **лад** та підготувати **тверду оборону** перед ворогами. Справа в тім, що в самій Директорії **не було одної думки** що до цього, яка має бути влада на Україні. Чи має вона опиратись виключно на селянах і робітниках, котрі на своїх плечах двигали весь тягар боротьби, чи притягати до співучасті у владі також інші верстви українського народу: чи оперти свою владу на місцях на селянських і робітничих радах і їм передати всю повноту влади, чи кермувати краєм з гори через висилку відповідних комісарів. У своїм наступі большевики видвигали кличі **„вся влада селянським і робітничим радам і депутатам“**. Вони також ставили переведення того клича в життя як передумову до мирових переговорів між Україною і Росією.

5. Що-ж це була та „влада рад“?

Це була нова система влади, що витворилася в Росії в часі революції. Вона полягала в тім, що

владу замість давніших державних губернаторів чи старостів, діставали комітети вибрані робітниками і вояками в місті, а селянами на селі. Але тому, що місто завжди старше над селом, то на ділі виходило так, що державою правили робітничі комітети Москви, Петрограду і кількох інших великих міст, а селянство через свої ради мало голос лише у себе на селі. Що-ж до виборів центральної влади, то міста дістали многократ більший голос, як села*). Большевицька партія опанувала ті комітети; як прийшла до влади, та навіть назвала себе „владою робітничих, салдатських і селянських рад“, хоч на ділі скоро позбавила ті ради справжнього голосу і забрала всю владу у руки партійної **диктатури над народом**. Але для агітації голосила комуністична партія, що бореться за владу самого трудового народу, за „владу рад“ („совітів“, бо по московськи „совіт“ це значить рада).

Таку агітацію вони розвели й на Україні через тисячі своїх платних й неплатних агентів з Росіян. Невироблена народня маса України не знала ще, як то на ділі буде виглядати та „влада рад“ і почала давати віру агітаторам та недовіряти далі своїй українській владі. Також частина українських соціалістичних партій видвигала ту вимогу переходу на радянську систему владу. Вони бажали тим способом підрізати вплив большевицької агітації між українськими народніми масами. Вони бажали відірвати очі народніх мас від московських большевиків, від яких несвідоме селян-

*) Ширше про большевизм, про те, як він прийшов до влади в Росії та про цілу систему большевицької влади вийшли досі в „Самоосвіті“ такі книжки: „Як упала царська влада в Росії?“ (ч. 28) і „Як дійшли большевики до влади?“ (ч. 29). Крім цього в В-ві „Громада“ вийшли дві книжки: „Слова і діла большевиків“ (Ціна 15 гр.) і Арк. Животка: „Як еовітська Москва звоювала Україну?“ (Ціна 50 грошів).

ство чекало полекші своєї долі і залізної гарантії, що „поміщики вже більше не повернуть до своїх гнізд“. Отже ця частина українських соціалістів рішучо вимагала передачі всієї влади радам селян і робітників, **але не на большевицький лад**. Вони вимагали, щоби при виборі центральної влади делегати селянських рад мали **вільний і такий самий голос, як робітничих**. Це була засаднича ріжниця і очевидно таксамо немила большевикам, як уся українська самостійність. Правда, були й такі краєни, що зі страху, оглядалися на задні колеса. Це були люди, котрі не вірили в успіх власної революції. Вони боялися наразити собі „червону“ Москву, яка свій похід на Україну значила сотнями могил українського свідомого населення та ріками неповинно пролитої крові; яка завалювала льохи чрезвычайки свідомими борцями за самостійність з кругів української трудової інтелігенції, селянства й свідомого національно робітництва (згадати-б лише поставлених під „стенку“ українських учителів і залізничників!). Щоб отже не наразити собі отсі кривавої Москви та забезпечити собі при ній тепле містечко „на всякий випадок“, були люди, що й собі видвигали вимогу заведення „влади рад“ на большевицький лад, хоч робили це зовсім без внутрішнього переконання. Вони знали те, чого ще не розуміли ясно широкі маси українського селянства: що така „влада рад“, яку заводили большевики, **дає згори перевагу й диктатуру в руки жмівки міського й фабричного пролетаріату над мільйоновими масами селянства*)** На Україні той власне пролетаріат був

*) Між тими, що відразу орієнтувалися на московських большевиків, були вже тепер знані цілому українському народові М. Скрипник, О. Шумський, Ю. Коцюбинський і інші. Яка доля стрінула велику більшість тих зорієнтованих на Московщину людей, внаємо: М. Скрипника застукано так, що він сам застрілився, О. Шумський кара-

у своїй більшості або зовсім змосковщений або жидівський і до української визвольної справи ще й до цього ставився зовсім байдужо, коли не во-
рожо.

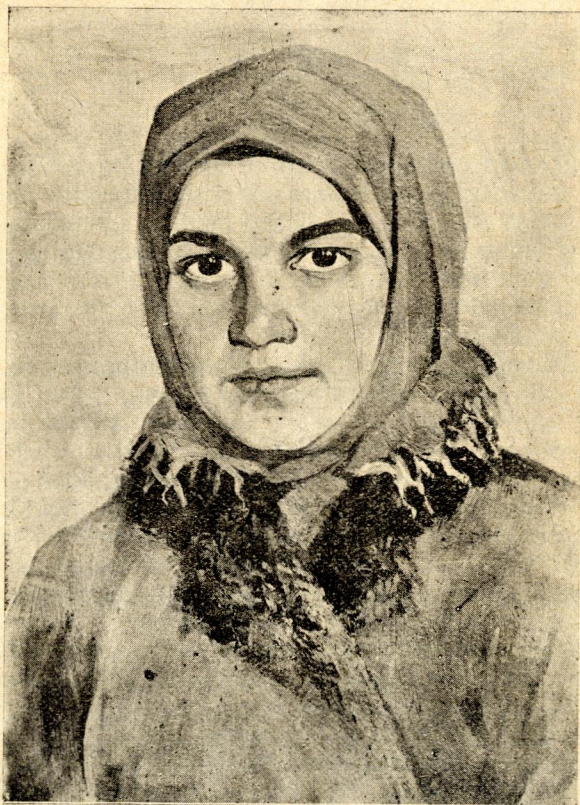
6. Яка була думка Директорії про всі ті справи?

Оце власне було й горе, що Директорія, як верховна влада, що вийшла зі створеного ще перед повстанням т. зв. „одноцілого національного фронту“, не мала в справах найвищої державної влади одноцілого погляду. Вона-ж його й не могла мати, бо в Директорію входили люди різних політичних поглядів і настроїв.

Коли Винниченко був за найширшою демократією і за радянською формою влади, то Симон Петлюра з Андрієвським схилялись в тих часах скорше до форм військової диктатури. Коли Винниченко заступав думку порозуміння і заключення мира з московськими більшовиками, то всі інші члени Директорії доказували, що Москва не хоче ніякого мира, тільки знищення самостійності України і тому всю політику української влади радили оперти на порозумінні і покірності до т. з. антанти, цебто в першу чергу до Франції, яка частину своїх військ уже й висадила була в Одесі. Винниченко, а з ним і велика частина соціал-демократів та соціалістів-революціонерів були тої думки, що українська революція мусить бути рівночасно і **національна і соціальна**, бо інакше Україна не визволиться. В наслідок цього все законодавство у відновленій Українській Народній Республіці має йти по соціальній програмі з угляданням усіх потреб

ється десь на засланні, Ю. Коцюбинський, засуджений за ухил, карається на Соловках. Можна б таких прикладів наводити цілий легіон, але на це не має тут місця.

української нації. Але проти різкого курсу соціальної політики виступили всі інші члени Директорії

Повстанка Віра Бабенко з Веселих Тернів
на Катеринославщині

і всі дрібноміщанські українські елементи тим сильніше й успішніше, чим більше розвивався за-
войовницький напад Москви на Україну. Противники

соціальної революції виказували, що від московського імперіялізму не відмолиться Україна ніяким соціальним законодавством, навпаки, вийде тільки шкода, **бо Франція та Англія й взагалі держави заходу, будуть, мовляв, у наслідок цього всякими способами поборювати всі змагання українського народу до волі як большевизм.** Значить зі страху перед Антантою вони хотіли, щоб у соціальній справі все лишалося по старому.

Тому, дбаючи про прихильність антанти, вони вели до того, що українська влада могла втратити прихильність власного народу. Ті розходження були мабуть причиною також цього несамовитого явища, що півтора місяця від початку повстання і ще вісім днів після здобуття Києва (18. XII. 1918 р.) й після цього, коли вся Україна була під владою Директорії, вона не мала правильно зложеного правительства. Щойно 26. грудня проголешено склад нового уряду Української Народньої Республіки на чолі зі соціал-демократом Вол. Чехівським. А до цього часу держава начебто **плила без керми й керманичів, без свідомої і певної влади.**

І Директорія, в якій було стільки неполаджених ріжниць до цього часу, не вияснила широкому громадянству своєї подрібної програми діяльності. Через те й урядовці на місцях часто-густо руководилися своїм власним розумом і творили іноді багато лиха. Ті лиха використовували і большевики („червоні“) і чорносотенці („білі“), щоби опоганювати і Директорію і уряд і взагалі всю українську справу перед широким світом та українськими народніми масами.

Нарешті 26. грудня 1918 р. проголосила Директорія **програмову декларацію** (заяву), в якій вияснила, яким шляхом бажає іти, щоби розвивалася далі Українська Народня Республіка. В тій декларації говориться, що влада в Українській Народній Республіці повинна належати лише працю-

ючим класам, робітництву й селянству, що здобули цю владу своєю кров'ю. Дальше зазначила Директорія, що не матиме права голосу в порядкуванні Українською Народньою Республікою класа визискувачів, що жила і розкошувала з праці трудових клас та що недавно зазначила своє панування найжахливішою жорстокістю. Директорія вірить, що спільними силами трудовий народ України зуміє досягнути своєї мети без жорстоких, кривавих форм боротьби. Директорія візвала також трудову інтелігенцію, щоби вона рішучо стала по стороні працюючої класи для творення нового життя. Нарешті українська верховна влада повідомляла, що розпише вибори до українського Конгресу Трудового Народу, якому передасть усі верховні права і повновласти рішати всі питання соціального, господарського й політичного життя республіки. Конгрес Трудового Народу мав стати революційним представництвом організованих працюючих мас.

З цієї декларації видно, що Директорія вкінці рішилася іти тим програмовим шляхом, який одиноким відповідає соціальній будові українського народу.

Вона не пішла за голосом тих зневірених українських політиків, які з одного боку бажали Українську Народню Республіку спровадити на буржуазний шлях і військову диктатуру, але й не пішла за тими, що бажали за большевицьким зразком „диктатури пролетаріату“. Директорія заявила за засадою трудової демократії, то є влади **всього трудового народу** України, в якій до голосу в управі краєм приходять на рівні селяни, робітники й трудова інтелігенція так, як це відповідає їх силі. Така влада це є в дійсності влада **трудо-вої демократії**, яка найбільше відповідає українському народові.

Та чи не було трохи пізно? Заки українська влада рішила, які кличі кинути в маси — большевицькі многообіцяючі гасла вже гуляли по всій Україні, розношені всіми прихильниками Росії, московським робітництвом, інтелігенцією, навіть частиною бувших царських чиновників. Вони бистро зрозуміли, що під такими кличами можна в дану хвилину підкопати ґрунт під Українською Республікою.

Є факт, що свідомих українських повстанців було не дуже багато, а решта несвідомого населення почала хитатися, коли тимчасом з півночі вже наступали сотні тисяч регулярної армії, присланої з Росії. Український повстанець, такий рішучий у бою з гетьманщиною і Німцями, став хитатися, коли мав іти в бій з „червоними“ Москалями. Чому так?

На те склалися різні причини, які ми вже розглядали і розглянемо по черзі далше.

7. Внутрішні недомагання української влади й організованого громадянства

Справа повстання так заняла його організаторів, що вони не мали змоги присвятити більшої уваги будові нового адміністраційного апарату на місцях, який заступивби чорносотенців, „золотопагонців“ та реакційних гетьманських урядовців. Не мала Директорія також часу на те, щоби дотеперішні закони замінити новими і видати, ясні й однакові розпорядження для всіх урядів у краю, щоби цілий край знав волю Директорії і розумів, які мають бути нові порядки. Це були дві смертельні справи, від яких полагодження так само залежала будучність відновленої Української Народньої Республіки, як від організації армії та її успіхів на фронті проти зовнішних ворогів.

Поодинокі військові начальники та невідповідальні люди поводитися в окремих повітах ніби якісь необмежені диктатори, які замість дбати головним чином про організацію нової армії та про твердий лад і порядок, самі запроваджували своїми невідповідними й нерозумними вчинками безладдя і замішання та викликали непотрібно невдоволення серед українського населення. Відстрашаючим приміром такого невідповідного поведення був полк. **Евген Коновалець**. Він був командантом того військового корпусу, що стояв залогою у Києві. Замість всі свої сили посвятити на скору організацію нових військових відділів і на укріплення фронту для оборони Києва перед наступом большевицьких полчищ, він займався дрібним сальоновим політиканством і грав роллю політикуючого генерала.

З того всього виходила велика шкода для державного будівництва. Ця шкода йшла не тільки від **несвідомих** нерозумних вчинків окремих військових командантів чи цивільних урядовців, але також від навмисної провокації внутрішніх ворогів українського народу. Часто московські провокатори прикидалися фальшиво приятелями України, а потім вичиняли навмисне на місцях безправства, щоби нову українську владу дискредитувати, щоби народ її зненавидів гірше від большевиків і гетьманців. Вони проголошували себе комісарами нової влади — Директорії! Всі такі вчинки й розпорядження урядників на місцях використовували большевики й старорежимні елементи в **агітації** проти української влади. Голова Директорії Володимир Винниченко в своїх споминах про той час рішучо твердить, що не в соціально-політичній програмі Директорії була причина її невдачі, але власне в тім, що ця програма не проводилася **послідовно в життя**.

Яке було становище організованого українського громадянства? **Праві круги** інтелігенції; партії т. зв. соціалістів-самостійників, соціалістів-фадералістів, хлібороби-демократи, різні безпартійні й військові команданти, — всі вони були за тим, щоби не зариватися з **антантою**, але шукати від неї помочі й визнання. Вони були рішучо проти виразної соціалістичної політики й законодавства.

Український соціалістичний табір предвиджував лихо й намагався тому зарадити. Відбувся цілий ряд партійних зїздів: Української Партії Соціалістів-Революціонерів, Української Соціалістично-Демократичної Робітничої Партії та Професійної Селянської Спільки. На всіх тих зїздах піднесено конечність дальшої боротьби за повну незалежність. Але не було одної думки в усіх, **якими шляхами** доходити до цього.

Більшість соціалістичного табору була за тим, щоби влада належала всьому трудовому народові, щоби селянство мало належний йому по силі вплив на владу. Ця більшість рішучо виступала проти ворожих реакційних нападів держав антан-ти, як також проти грабіжницького нападу большевицької Росії на українську територію. І хоч бажала згоди й мира з большевиками, але не хотіла перед ними здавати волі України. Але були й такі, що вже тоді хиталися в бік Росії. Вони то зробили розкол в українськiм соціалістичнiм таборі. — Ті, що стали хитатися в бік московських большевиків, заснували „ліві фракції“ українських соціалістів-революціонерів і соціальних-демократів (половина січня 1919 р.). Це були здебільша люди, які зневірилися у власні й визвольні сили українського народу. Вони явно проголосили клич **угоди** з большевицькою **Росією**, чим відразу підрізали підставу для другого свого клича, якого ще не

відреклися, клича боротьби за незалежну радянську Україну.

Мабуть таки проги власного свого переконання вони поставили вимогу, щоби на Україні запровадити „**диктатуру пролетаріату**“ (це є міського, московського робітництва). Вони думали, що тим способом відберуть московським більшовикам причину йти війною на Україну. Думали, ще й те, що такий власне лад сподобається селянським масам на Україні. А тимчасом маси не розуміли по правді, в чому є суть тої диктатури пролетаріату, тих совітів, про які стільки неправди і обіцянок наговорили більшовицькі агенти.

Чого хотіла селянська маса? Вона хотіла передовсім **землі**, бо терпіла земельний голод. Нова українська революційна влада касувала великі поміщицькі (дідичівські) маєтки та взагалі всі землі „мертвої руки“, то є церков і монастирські землі, а передавала всі ті землі без викупу безземельним і малоземельним селянам. Земля, яка тепер належала до дрібних сільських господарств, оставала даліше їх власністю. Землю, забрану від поміщиків і „мертвої руки“, мали розділити між працююче селянство окремі уряди, звані Народними Земельними Управами. Отже найважлишу справу — земельну, полагодила Директорія Української Народньої Республіки для цілого народу правильно.

Однак треба мати на увазі, що велика народня маса була у величезній більшості **неграмотна**, **неписьменна**. — Вона не могла читати ні відозв уряду, ні газет. Тому часто вірила на слово ріжним більшовицьким і чорносотенним агітаторам, котрі всякі розпорядки влади представляли фальшиво і перекручено та бунтували через те неспроможних людей проти своєї республіки.

Проте лихо було таке, що українське селянство дотепер **не мало змоги організуватися** ні

політично, ні культурно, ні професійно. За царських часів селянство тільки **в одиницях** було політично освідомлене. **Маса** тої свідомости не мала, бо царський уряд до того не допускав. Були й тоді селянські партії (соціалістів-революціонерів), але таємні і тому до них належали майже виключно інтелігенти.

Щойно від революції в 1917 р. можна було селянству явно організуватися і освідомлюватися. **Але за півтора року не можна було надолжити того, що втратилося через 250 років неволі.** Тому селянська маса, притиснена безпосередно політичним терором гетьманців, нищена карними експедиціями та визискувана страшно соціально, пішла скоро і численно **на повстання** проти гетьманської реакції. Але, скинувши гетьмана і поміщиків, далі селянська маса в більшості не мала свідомости, **що далі робити.** Більшість селянської маси не була свідома того, яке значіння має для цілого народу державна незалежність України. Вона **не розуміла** всіх тих небезпек, які грозили молодій народній волі від ворогів. — Тому по побіді над Німцями і гетьманцями велика часть повстанчого війська почала **розходитися до дому**, а не йти на оборону границь від ворогів України. А коли українська революційна влада почала вимагати від селянства, **щоби йшло до війська**, то були такі околиці, котрі замикалися самі в собі і казали, що вони нікого не слухають. До того було багато ріжних самозванчих **отаманів**, котрі через самолюбство хотіли самі бути **диктаторами.** Тому вони несвідомій масі позволяли на всякі грабунки і насильства, аби мати прихильність несвідомих людей. З того повстало **безладдя.**

В народній масі ще не було тої свідомости, що Москва є все Москвою, ворогом України, чи владу там мають білі, чорні чи червоні, бо всі вони хочуть підчинити Україну під Москву. Бо

народня маса не знала ні історії України, ні історії московських партій. Вона почала давати віру соловодким словам большевицьких агітаторів і провокаторів.

8. Як ішов другий наступ московських большевиків на Україну та їх дипломатичні викрути

Без найменшої причини з боку українського народу і українського уряду московські большевики другий раз за короткий час революції рушили війною на українські землі*). Вони вибрали для цього хвилю найбільш для себе догідну, бо повели наступ тоді, коли повстанська армія Української Народньої Республіки ще боролася з німецькими й гетьманськими військами. Вони уладилися при цьому дуже зручно. Самі війни не видавали, тільки створили про людське око большевицьке правительство України і післали його з московським військом проти України. Зараз після того, як Київ здобули українські революційні війська, московська комуністична влада помістила в урядовім часописі „Известиях“ з дня 24. грудня 1918. р. свій розпорядок, в якому повідомила, що **не визнає України за самостійну державу** і наказує всім установам і особам, що досі в Росії заступали інтереси бувшої української держави, щоби вони припинили свою діяльність.

Директорія кілька разів окремими телеграмами через радіо протестувала проти московського комуністичного наступу. Вона звернулася до московського уряду 31. грудня 1918 р. та 3. і 4. січня 1919 р. Москва відповіла аж на третю телеграму і то негідною неправдою. Московські комісарі заявили, що „ніякого війська Російської Соціалістич-

*) Про перший напад московських большевиків на Україну можна докладно прочитати в книжці „Самоосвіти“ ч. 3 і ч. 6.

ної Республіки немає на Україні". Що проти військ Української Народньої Республіки веде війну ніби не Москва, а буцімто самостійне большевицьке правительство України, яке є нібито зовсім від Москви незалежне. Між Україною і Росією немає жадної війни. Це, мовляв, тільки українські трудові маси воюють з Директорією, бо вимагають заведення радянської форми влади. Уряд Росії не зазіхає на самостійність України, а коли Директорія про нього так повідомляє заграницю і бажає від неї допомоги проти большевиків, то таке обвинувачення є нахабною клеветою, бо власне уряд Росії переслав найгорячіші привіти радянському урядові України, який сформувався весною 1918 р. Таким способом уряд Москви в живі очі виперся цього, що він утворив большевицький уряд для України, що він післав туди свої війська на Україну, щоби її знов поневолити. На таке викрутне вияснення московського уряду Директорія УНР відповіла нотою з дня 5. січня 1919 р. Вона ще раз ствердила, що в районі Харкова наступає на Україну правильне російське військо. Коли комісар заграничних справ Росії Чічерін твердить інакше, то це є свідоме перекручування правди. Те військо грабить, палить і вбиває українських громадян та вивозить масово їх майно в Москву. Комісар заграничних справ Росії каже, що його уряд не веде війни з Україною, але рівночасно жадає мирових переговорів і ставить вимогу зміни ладу на Україні на такий, який бувби по волі російського уряду. На це Директорія УНР не допустить, бо про свою долю має рішати сам український працюючий народ. Російський уряд жадає, щоби передано владу совітам та бажає весь український трудовий народ піддати владі міської робітничої класи і то тільки тій її частині, яка зараховує себе до большевиків, а яка є зайшлим елементом. До цього Директорія не допустить, бо бачить, що росій-

ський уряд хоче таким способом захопити багату хлібом, вугіллям та іншими продуктами Україну та зробити її своєю кольонією. Тому Москва не хоче визнати на Україні ніякої іншої влади крім своєї. Але уряд Української Народньої Республіки хоче згоди і тому бажає до 48 годин простої відповіді на питання: 1) Чи Уряд Росії хоче припинити війну проти Української Народньої Республіки? 2) Чи погоджується вивести своє військо з української території? Зі свого боку Директорія готова розпочати з Росією правильний обмін товарами.

Але московському центрові нецікавий був товарообмін. **Він усім українським добром і народом сам хотів орудувати, без нічиєї контролю, чи згоди і без заплати.** Тому й на ту рішучу ноту дав викрутку відповідь. Але остаточно Москва погодилася, щоби прибула українська мирова делегація в складі С. Мазуренка і Ярослава на переговори. Тим способом хотіла Москва даліше підтримувати неясне становище та через ті підступні переговори хотіла не дати Україні приготуватися до більшої оборони. Московський уряд зручно хотів також розбити українську суспільність та ослабити її волю боротьби з тою Московщиною, яка — дивіться — ніби хоче згоди! І тим фарисейством та крутіємством Москва досягла своєї цілі! Вона справді одурила багатьох хахлів; а рівночасно посиляла щораз нові військові сили проти України. До цього призналися вони щойно пізніше: щойно тоді, коли всю Україну мали вже в своїй жмені... Бувало, коли треба було ще більше засипати піском очі, то московський уряд зовсім вирікався Пятакова, а навіть погрожував, що оголосить його за непослух поза законом. Але не оголосив, зате добився цього, що різні хиткі групи на Україні, замість організувати українські народні маси до безоглядної боротьби за свою волю, зачали ширити

між ними пропаганду за угодою з Москвою і на-
строювати їх проти уряду УНР. Місцями, голов-
но на Лівобережжі, ті люди організували неосвідомле-
них селян до повстання проти своєї влади, а в ко-
ристь большевиків. Згадати б лишень про отамана
Зеленого, Шинкаря та інших. Так марнувалася укра-
їнська сила.

Українські „праві“ кола дорікали тим ніби
„лівим“, а прихильники большевиків прихильникам
антанти. Чим більше наступала „червона“ Москва,
тим нижче хилилися перед антантою прихильники
орієнтації на її поміч.

Ширилося загальне недовіря усіх до всіх.
В такім положенні, коли московські большевики
заяли вже Харків і підступали під Київ, уряд
Української Народньої Республіки вислав щойно
в половині січня делегацію до французького ко-
мандування в Одесі за помічю. Шеф штабу фран-
цузької армії, полковник Фрайденберг, прийняв деле-
гацію українського уряду дуже невічливо. Перші
слова його були:

— Винниченко і Чехівський — ффють!

По такій обиді найвищих представників сво-
його уряду українська делегація повинна була вза-
галі обернутися і піти. Коли-ж вона цього не зро-
била, Французи зачали ставити такі вимоги, яких
делегация взагалі не могла прийняти і всеодно від-
їхала з нічим.

А французька місія ставила такі вимоги:
Залізниця й фінанси мають піти під заряд Фран-
цузів. Українська армія має слухати приказів го-
ловної французької команди. З Директорії УНР
має негайно уступити Володимир Винниченко. Го-
лова українського уряду Чехівський мусить також
негайно уступити. Так обчімхана українська влада
має просити шляхотну Францію про опіку. Війна
з Польщею має бути, зараз припинена. В україн-
ську армію мають увійти московські офіцери.

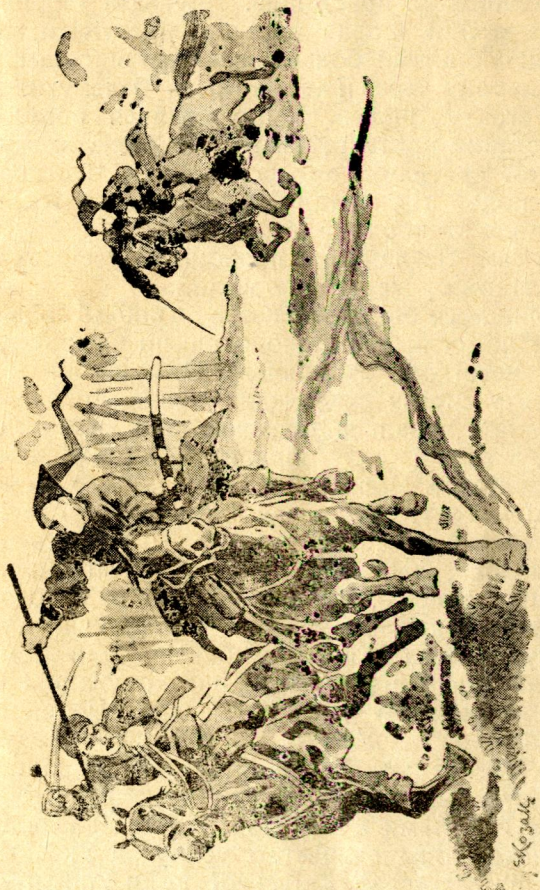
Висилку делегації українського уряду до Французів використали московські більшовики та „опозиція“ проти цілої української влади. Агенти більшовиків ширили між несвідомими людьми різні провокаційні видумки. Уряд думав, що передача влади в руки Трудового Конгресу успокоїть маси, що при допомозі народнього парламенту буде легше вишукати засоби для успішної оборони Республіки. В тім часі прийшло до об'єднання зі Західною Українською Народньою Республікою, а саме це проголосила святочно на Софійській площі в Києві дня 22 січня 1919. На другий день, дня 23. січня, відкрито нараду Конгресу. У склад Конгресу мало входити також 65 депутатів Галичини. Трудовий Конгрес закінчив свої наради вже 28. січня, бо під Київ підступали вже більшовицькі війська. „Лівиця“ з деяких українських соціал-демократів і соціалістів-революціонерів заявила за владою рад і за угодою з Москвою. Голова Директорії і велика більшість усіх соціалістів, членів Конгресу, заявила проти більшовицьких способів правління. Рівночасно Конгрес ухвалив протест проти захватів української території військом антанти та військами більшовицькими, польськими, донськими, царськими, „добровольчеськими“ й румунськими.

Дня 1. лютого 1919 р. р. переїхала Директорія у Винницю, а 5. лютого здобули Київ московські більшовицькі війська.

9. Розвіяні надії орієнтацій на чужі сили

В так грізній хвилі і сама Директорія і провідники партій рішили шукати виходу. Директорія рішила погодитися на деякі вимоги поставлені антантою. Рішив вволити волю Фрайденберга голова Директорії Винниченко і уступив у перших днях лютого. Так само уступив соціалістичний уряд Че-

хівського, а на його місце зложено нове правительство під проводом С. Остапенка, в яким більшість міністрів була несоціялістична.*)

Атака української кінноти на більшовицьку боеву лінію.

*) Французи вимагали ще, щоб уступив член Директорії Петлюра, але той обстояв своє становище.

Але анганта за ті уступки всеодно [помочі українському урядові не дала ніякої. Навпаки, антанські війська мусіли самі залишити Одесу під напором українських повстанців. Тимчасом українські війська мусіли щораз дальше відступати на захід перед побідними большевицькими військами.

Масу народу через її несвідомість баламутили різні чужі агенти. Зновуж ті, що бралися організувати повстання проти гетьмана, не мали, як ми бачили, **ясної програми**, що далі робити. Частина передових людей з попередніх урядів в цей тяжкий час повиїздила за кордони України!

Остав сам Петлюра у проводі, та у війську найбільш свідомі і жертвенна молодь.

Не обійшлося без цього, щоби до побіди большевикам не помогли свої заполохані, чи зневірені, чи таки й несвідомі „землячки“. Одні з гори не вірили в святую справу визволення українського народу і тому або ховалися за печею, або хилилися до Москви, в котрої силу вірили. Другі повірили в солодкі обіцянки Москви, що вона нібито хоче добра Україні. Треті темні і несвідомі вірили тому, завтра другому, а позавтра третьому. Тому військо деморалізувалося, забиравало припаси з магазинів і йшло домів. Мовляв, „побачимо, що то з того вийде, а тепер будемо неутральні“. Політичні організації були взагалі дуже слабкі і не були дисципліновані. Тепер різні люди, що хорували на „лівість“, розбивали ті свої організації. Ще інші думали, що коли на Україні проголосити владу совітів, то Москва тоді відчепиться від України.

Але ошукалися, а з тим і ошукали той народ, що їм вірив і за ними пішов проти своєї власної справи. Голова большевицького уряду на Україні Раковський на засіданні Київської Ради Робітничих Депутатів, на якому були присутні і Українці-большевики Скрипник, Коцюбинський, Затонський і інші московські угодовці, висміяв національні до-

магання українських соціалістів, назвав домагання української мови в школі і в урядах „язиковою музикою“ і реакційним, нікому непотрібним заходом. Закінчив Раковський свою промову старою пісонькою московських чорносотенців, що українського народу та його культури не було, нема й бути не може.

В тих околицях України, котрі заняли московські більшовики, заводили вони без церемонії диктатуру більшовицької партії. Вони відсували селянство зовсім від влади, розпалювали війну між містом і селом і грабили та вивозили з України в Московшину, що під руки попало. У відповідь на насильні, збройні реквізиції хліба українське селянство зачало і собі відповідати збройно й копати кругом сіл окопи. „Робітничо-селянський уряд“ розв'язав незабаром товариство Всеукраїнську Селянську Спілку, унеможливив працю для Української Партії Соціалістів-Революціонерів, а незалежних соціальних демократів залякав чрезвычайкою.

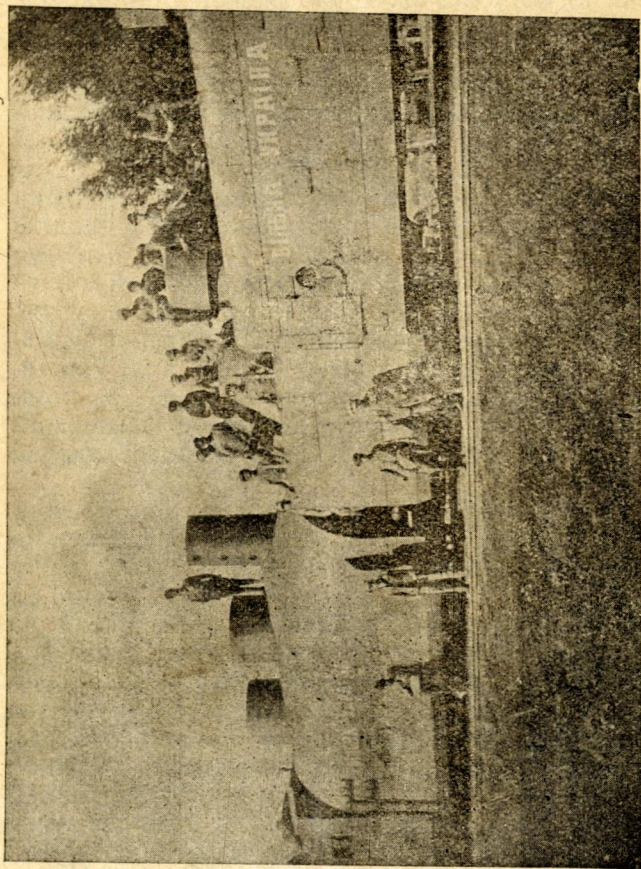
Ось так сумно скінчилися любовні заходи біля Москви.

Прийшовши, хоч доволі пізно, до переконання, що більшовики є таки заклятими ворогами української самостійности, українські „ліві“ групи в початках травня 1919 р. зорганізували в Сквирі на Київщині **Центральний Повстанський Штаб** на чолі з незалежним соціал-демократом Юрком Мазуренком і соціалістом-революціонером О. Малолітком, який повів боротьбу з більшовиками. Дня 15. червня цей штаб вислав до Раковського ультімат з жаданням, щоби московські війська разом з радянським урядом забралися геть з України. Ці повстанці сильно далися в знаки більшовицькій владі, особливо тоді, коли пішли на Київ об'єднані армії, з Великої України й Галичини.

Між повстанцями боролись також жінки. Одну з них поміщуємо на ілюстрації на стор. 20.

10. Безладдя і деморалізація

Уряд Остапенка, хоч і пішов на вимоги поставлені Французами, то всеодно помочі ніякої, ані

Панцирний поїзд „Україна“, який вславився своїми боями з ворогом на залізничних шляхах України.

визнання України самостійною державою не добився. Большевики 4. квітня 1919 р. заняли Одесу

і рушили всією парою проти військ Української Народньої Республіки, які залишили й Винницю і Жмеринку й навіть Подільський Кам'янець. Темні чорносотенні типи, які для наживи поналізали тоді до українського війська, в загальнім безладді зачали провокаційно скидати вину за невдачу на Жидів. Щоби кинути неславу на українську армію та при цьому пограбити, зачали вони громити Жидів. Масове різання безборонного населення, ті безглузді погроми, страшно шкодили доброму імені українського народу в краю і за границею і взагалі дуже пошкодили українській справі. Уряд виступав проти них, але в загальнім безладді не мав перегляду і не мав сили в коріні здавити погромщиків.

Нарешті голова Директорії, яким після Винниченка став головний отаман **Петлюра**, прийшов до тої думки, що в революційнім часі треба створити уряд, котрий розумівби революцію та її вимоги. Тому Директорія покликала тепер уряд, зложений зі соціалістів. Також Січові Стрільці видали відозву, в якій заявили, що вони борються за самостійну Українську Народню Республіку, в котрій має бути переведена повна **соціальна переміна** в інтересі трудового народу. Дня 9. квітня 1919 р. зложено цей новий соціалістичний уряд під проводом Б. Мартоса, який 12. квітня видав свою програмову заяву. В тій заяві ствердив новий уряд, що Україна му- сить провадити тяжку боротьбу на двох фронтах: на польськім і московсько-більшевицькім. Україн- ська Народня Республіка готова помиритися, але під умовою, що сусіди не будуть вмішуватися у внутрішні справи України. Уряд заявив, що є за демократичним ладом (то є за народовластям), а для контролі місцевих властей подбає про негайне за- ведення селянських і робітничих рад. Уряд обіцяв боротися з безладдям, як також з погромами жи- дівського населення. Крім того уряд переслав при-

віт повстанцям, які зачали боротися з большевиками на окупованій ними українській землі.

Українська кіннота здобуває большевицькі гармати.

З того, що створено соціалістичний уряд, не були вдоволені три члени Директорії: Андрієвський,

який сидів тоді в Станиславові, Ф. Швець і др. Е. Петрушевич, як представник ЗОУНР у Директорії. Проти нового уряду виступив дня 29. квітня збройною силою отаман Оскілко в Рівнім, який при допомогі різних амбітних людей сам хотів стати диктатором. Але його переворот скоро зліквідовано, а він сам утік до Польщі.

Тимчасом большевики напірали щораз даліше зі сходу, а польські війська з заходу. Уряд Мартоса перейшов з усім майном, бюроми й урядовцями на територію ЗОУНР в околицю Бродів, Золочева і Тернополя, куди перейшов дня 17, травня. Ще перед тим виключено зі складу Директорії Андрієвського за те, що він не хотів дати вияснення, на скільки брав участь у авантурі Оскілкі.

11. Похід злучених армій на Київ

В тім так жахливо сумнім часі, коли над галицьким фронтом висіло марево офензиви польських військ і нової армії генерала Галлера, коли на Великій Україні, на території, яку ще мали у своїх руках розбиті рештки військ Директорії, запанувало нове безладдя, — в тім часі з поза густих, чорних хмар зачало Українцям знову виглядати усміхнене сонце.

Грабіжницька політика Москви отямила безпутних діячів, осінила незрячих, обурила несвідомих. Полум'ям повстання проти московських грабіжників, проти „комунії“, загоріла велика частина селянства України. Большевицька влада втратила голову. Зачала відступати, а українська армія, хоч ослаблена, зібрала усі свої сили й знову заняла в днях 3—4. червня Подільський Кам'янець. Туди переїхало в днях від 12—15. червня також правительство У. Н. Р. З Київщини та з інших місць Великої України наспівали щораз відрадніші вістки про успіхи повстанців. Всі ті події вказують,

як тяжко було в тих часах будувати українську незалежну державу, коли й сам народ не був на стільки свідомий і з усіх сторін було так багато зовнішніх ворогів. Усежтаки українська влада, що в більшості складалася зі соціялістів, не складала зброї; колиж упадала, то не під напором українських сил, як упала москвофільська гетьманська влада. Вона упадала і врешті знемогалася виключно від ударів **зовнішніх** ворожих сил, які військовою силою окупували українську землю.

Саме тоді по тяжких, непосильних боях Українська **Галицька** Армія була примушена покинути свою територію і перейшла ріку Збруч. Тоді перед нею засвітив новий промінь надії. Вона приєдналася до армії Директорії У. Н. Р. і разом з нею почала гострий наступ на Київ.

І кинулись обі армії, Наддністрянська і Наддніпрянська, як орли на оборону своїх гнізд проти ворога. І гнали його нестримним натиском. Але про те вже у слідуючій книжочці.

40) Історія політичних думок в стародавній і середніх віках. (Як люди доходили до думок про свободу, рівність і право народу)	45
41) На переломі середніх і нових віків. Світова історія, ч. VII.	40
42) Які є тварини на землі? (Опис всіх тварин світа від найменших до найвищих). Наука зоології, II частина (з образками)	35
43) Україна під Литвою і Польщею. Історія українського народу, частина II.	35
44-45) Народини нового людства. Світова історія, VIII. частина. Доба абсолютизму і перші революції	45
46) Від риби до малпи. Опис всіх вищих тварин світа. Наука зоології, частина III. (з 41 образками звірів).	35
47) Національна ідея. Звідки вона взялася і до чого змагає?	35
48) Українська козацька держава. Від Б. Хмельницького до Дорошенка. Історія українського народу, ч. III.	35
49) При битій дорозі. Історія українського народу, IV. частина. Від гетьмана Дорошенка до упадку української козацької держави.	35

В 1934 року вийшли такі книжки:

50) Про велику французьку революцію. Світова історія ч. IX.	35
51) Розвиток народнього господарства. Наука суспільної економіки, частина I.	35
52) Механіка течей і газів. Наука фізики, частина II.	35
53) Культурна родина. Про те, як мають жити між собою чоловік і жінка, батьки і діти	35
54) Як у світі люди господарять і з чого живуть. Наука суспільної економіки, частина II.	35
55) Рослина та її життя, наука ботаніки	35
56-57) Промисл і торгівля, ціни і гроші. Наука суспільної економіки, частина III.	70
58) Перед світовою бурею. Світова історія ч. X.	35
59) Банки і капіталізм. Наука суспільної економіки IV.	35
60) Відродження української нації, історія укр. народу, ч. V.	
61) Українська література, погляд на її історичний розвиток	35

В 1935 році вийшли нові книжки:

62) Вільне спілчанство (кооперація)	35
63) Наука про світло, фізика ч. IV.	35
64) Великі проблеми, Наука сусп. економіки ч. V.	45

ВСІ КНИЖКИ З ЧИСЛЕННИМИ ОБРАЗКАМИ!

Хто хоче замовити якубудь одну книжку, той мусить прислати гроші готівкою за книжку і за кожду одну книжку 5 грошів на поchtову пересилку.

Отже разом вийшло дотепер 5 річників книжок (пять разів по 12 книжкових чисел).

Хто тепер купує безпосередно в „Самоосвіті“ один річник книжок, той платить 4 зол. вже разом з пересилкою.

Хто купує два річники, той платить лише 7.50 зол. За три річники платиться лише 10 зол., а за чотири річники (тоє 48 книжкових чисел) платиться тільки 12 зол. разом з пересилкою.

Хто купує нараз пять річників той платить лише 15 зол. разом з пересилкою.

Хто прише гроші за пять річників і разом передплату на 1935 рік (то є суму 17.50 зол.), той дістане як додаткову нагороду цікаву книжку вартости 4 золотих.

УВАГА! Хто прише 19 зол., той дістане 5 річників „Самоосвіти, буде крім того „Самоосвіту“ діставати через цілий 1935 рік (12 книжок), дістане 10 книжок „Найкращих Оповідань“ і в додатку 1 книжку в ціні 4 золотих.

Для заграниці та сама ціна, але за пересилку окрема доплата в залежности від краю. Самі купіть і другим порадьте. **Передплатіть негайно на 1935 рік, а будете діставати щомісячно цікаву книжку.**

УВАГА!! Передплата „Самоосвіти“ на рік 1935 є **знижена і виносить тільки 3 зол. річно за 12 книжок**, коли передплатник прише гроші найдалше **до 15 лютого**. Піврічна передплата, заплачена за кожний піврік згори, виносить 1.60 зол. Пізніше буде адміністрація дочисляти 10 гр. за кожду книжку вислану не в своїм речинці. Гроші слати чеком число 500.872. На чеку зазначити, на що є призначені гроші.

Негайно візміться до „Самоосвіти“. Виходить щомісячно одна цікава наукова книжка!

Рл6051

О, Слободич

Велика Україна

в огнях

